

Творчі сходинки педагогів Волині Історія України

УДК 37.091.321:94(477)

Л. І. Мочкіна,
методист відділу гуманітарних дисциплін ВППО;

Т. А. Дуда,
вчитель-методист НВК «ЗОШ I–III ст. – дитячий садок»
с. Заброди Ратнівського району Волинської області

Радянізація західних областей України

Конспект уроку, 11 клас

Поєднання різних форм роботи під час проведення уроку-дослідження дає можливість суттєво покращити результати засвоєння нового матеріалу та сприяє творчому становленню учня-дослідника.

Ключові слова: радянізація, індустриалізація, колективізація, УГКЦ, ОУН, УПА, операція «Вісла».

Mochkina L. I., Duda T. A. Sovietization of Western Ukraine.

The combination of different work forms during the lesson of research allows you to improve significantly the results of mastering the new material and contributes the creative formation of the pupil as a researcher.

Key words: sovietization, industrialization, collectivization, the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN), the Ukrainian Insurgent Army (UPA), operation „Vistula”.

Nationalists (OUN), the Ukrainian Insurgent Army (UPA), operation „Vistula”.

Мета: охарактеризувати процес радянізації західноукраїнських земель; показати трагічну долю Української греко-католицької церкви; розкрити процес героїчної боротьби ОУН і УПА; дати оцінку операції «Вісла»; розвивати вміння аналізувати, узагальнювати та критично оцінювати історичні процеси; виховувати учнів у дусі патріотизму, національної свідомості та гідності.

Обладнання: карта «Україна», таблиці, дидактичний матеріал.

Основні поняття і терміни: радянізація, індустриалізація, колективізація, «культурна революція», депортация, УГКЦ, ОУН, УПА, операція «Вісла».

Основні дати: 8–10 березня 1946 р. – «саморозпуск» УГКЦ; квітень–липень 1947 р. – операція «Вісла».

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форма проведення: урок-дослідження.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- аналізувати, узагальнювати та критично оцінювати історичні процеси;
- аналізувати статистичні дані та робити висновки;
- складати історичні портрети.

План уроку

1. Відновлення радянського режиму.
2. Індустриалізація і колективізація.
3. Репресії проти УГКЦ. Йосип Сліпий.
4. Боротьба ОУН і УПА.
5. Операція «Вісла».

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів

Учитель: Ми з вами на попередніх уроках вивчали радянізацію західних областей України в 1939–1941 рр. Пригадайте, будь ласка, що ви знаєте про ці події.

III. Вивчення нового матеріалу

Учитель: А зараз за моєю розповіддю перечисліть ознаки радянізації.

У період 1939–1941 рр. радянський режим ще не встиг зміцнитися на західноукраїнських землях. Після війни партійні й державні керівники СРСР проводили політику насадження моделі радянської влади в Західній Україні. Цей процес дістав назву «радянізація». Він включив у себе колективізацію, індустриалізацію, «культурну революцію» і репресії проти невдоволених новою владою. Зробити це мали в найкоротші строки, незважаючи на незадоволення та опір населення.

Жителі Західної України пам'ятали уроки спілкування з радянською владою 1939–1941 рр. І їхні побоювання мали під собою ґрунт. Для впровадження радянського способу життя в Західну Україну було направлено потужні політичні та військові сили.

Ці сили були переважно зі Східної України, місцевим кадрам на той час не довіряли. У сільські школи західноукраїнських областей було направлено

Методичні публікації

майже 44 тис. учителів. У школу с. Заброди теж були направлені вчителі зі Східної України. Однією з перших прибула сюди Галина Микитівна Поліщук, яка пропрацювала в ній більше 30 років і нагороджена орденом Леніна.

Утворювалась мережа партійних і комсомольських організацій, формувалися професійні спілки.

В Забродах після війни теж діяв осередок КП(б)У. Керівником його був Іван Тихонович Бохонський, батько Галини Іванівни Бохонської, колишньої вчительки Забродівської загальноосвітньої школи.

За короткий час було створено радянський, партійний, господарський і карально-репресивний апарат, який контролював усі сфери життя на західноукраїнських землях. Представників місцевого населення в цьому апараті було мало.

(Відповіді учнів).

Учитель: Переходимо до вивчення другого питання.

Робота з підручником (с. 81–83). Опрацьовуєте самостійно, заповнюєте табл. 1.

(Відповіді учнів).

Учитель: Третє питання, яке ми повинні сьогодні вивчити, – «Репресії проти УГКЦ. Йосип Сліпий». Його опрацьоюмо за допомогою методу «Акваріум». Яка група бажає побути в «Акваріумі»? Завдання для групи:

За допомогою пам'ятки джерела «Йосип Сліпий» скласти «Сенкан» (табл. 2).

Всі інші групи працюють із підручником (с. 83–84) та роздатковим матеріалом над питанням: «Причини репресії проти Української греко-католицької церкви (УГКЦ)».

Учитель: Наступне питання, яке ми розглянемо, – «Боротьба ОУН і УПА. Роман Шухевич». Ми з вами знайомі з боротьбою ОУН і УПА в роки війни. Не забувайте заповнювати свої листочки.

Завдання: опрацювати самостійно, проаналізувати і кожній групі висунути свою гіпотезу.

Гіпотеза: Ми вважаємо, що збройна боротьба ОУН–УПА була приречена на загибел.

Аргументи: Ми так вважаємо тому, що:

- по-перше, сила в збройі була на стороні СРСР;
- по-друге, пропагандистська робота в СРСР була на високому рівні;
- по-третє, залякування місцевого населення органами держбезпеки було дієвим.

Висновок (відповідь учнів).

Вам було дано випереджувальне завдання: підготувати повідомлення про Романа Шухевича. (Розповідь учнів).

Учитель: Прослухавши мою розповідь про операцію «Вісла», представники від груп повинні висловити своє ставлення і дати відповідь на питання: якими були її причини? Чим пояснювала польська влада свої дії стосовно українців? Які наслідки операції «Вісла»?

(Відповідь учнів).

Таблиця 1

Явище	Негативне значення	Позитивне значення
Колективізація	Застосування методів тиску, примусу, масові репресії, депортаций, «розкуркулення» заможних селян і їх сімей, виселення в Сибір. Встановлення контролю над селянством. Командні методи хлібозаготівель. Негативне ставлення до колгоспів підсилив голод 1946–1947 рр.	Безземельні селяни одержали землю. У Західну Україну прибула велика кількість інженерно-технічних працівників, спеціалістів сільського господарства
Індустриалізація	Представники компартійного та офіцерського складу поводили себе як нібито вищої культури у відсталому середовищі. Ключові посади в управлінні промисловістю обіймали вихідці з інших регіонів, місцеві жителі становили 13 %	Реконструйовано традиційні галузі (нафтова, деревообробна). Розвідано потужні газові та сірчані родовища. Створено нові галузі (машинобудівна, хімічна, приладобудівна). Відбудовано і споруджено 2,5 тис. великих і середніх промислових підприємств

Таблиця 2

Іменник	Прикметник	Дієслово
студент	добросовісний	студіював теологію
священик	богооязливий	здобув ступінь доктора богослов'я
професор	розумний	став професором догматики духовної семінарії у м. Львові
ректор	порядний	відкрив богословську академію
митрополит	мужній	відродив у роки війни духовну семінарію

Методичні публікації

Учитель: Після завершення Другої світової війни кордон між Радянськими Союзом і Польщею згідно з договором між ними пройшов в основному по так званій лінії Керзона.

На польській території опинилися великі поселення українців, які жили там споконвічно, водночас частина польського населення – на радянській території. Відповідно до договору від 9 вересня 1944 р. між Польським комітетом національного визволення та урядом УРСР, польське населення мало покинути територію України, а українське, що проживало в Закерзонні, повинне було евакууватися до Радянської України. За домовленістю між Польщею і СРСР передбачався обмін населенням на добровільних засадах. Однак більшість селян не бажала залишати землю предків і нажите майно. Щоб змусити українців до переселення, Військо польське та інші силові структури комуністичної Польщі спалювали українські села, убиваючи їх мешканців. У такий спосіб до 1946 р. з Польщі в УРСР було виселено 488,7 тис. осіб – переважну більшість українського населення Закерзоння.

Не бажаючи миритися з перебуванням на колишніх українських землях хоча б незначної кількості українців, уряд комуністичної Польщі протягом 28 квітня – 12 серпня 1947 р. здійснив повне виселення українського населення в ході операції під кодовою назвою «Вієла». Внаслідок депортаційних акцій населені українцями землі на території Польщі було полонізовано. Одночасно з території України переселяли поляків (блізько 1 млн) – також властивими радянській владі насильницькими методами.

(*Відповідь учнів*).

IV. Закріплення нових знань

1. Учитель: Перед вами статистичний матеріал. Проаналізуйте його і дайте відповідь на питання: з якою метою проводилась депортация населення Західної України? (*Відповідь: Радянська влада прагнула знищити вогнища українського національно-визвольного руху в Західній Україні, тому і депортувала тих, хто підтримував УПА, в основному на північ.*)

2. Оцінюємо історичну подію.

Дія 1. Визначаємо дату, коли відбулася подія.

– 1946 р. – Радянізація Західної України.

Дія 2. Які особливості характеризували цей історичний період?

– Труднощі післявоєнної відбудови, голод 1945–1947 рр.

Дія 3. Згадуємо причини, що викликали подію:

– встановлення радянського режиму на західноукраїнських землях.

Література

1. Баран В. Влада і церква: з історії взаємин у 1945–1965 роках. *Сучасність*. 1995. № 5. С. 113–128.
2. Баран В. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. 670 с.
3. Мицик Ю. А., Бажан О. Г., Власов В. С. Історія України: навч. посіб. Київ: Видавн. дім «Києво-Могилян. акад.», 2008. 591 с.
4. Пометун О. І., Гупан Н. М. Історія України: підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академічний рівень. Київ: Освіта, 2011. 336 с.
5. Струкевич О. К., Романюк І. М., Дровозюк С. І. Історія України: підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академічний рівень). Київ: Грамота, 2011. 320 с.